

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ СИРОВИННОЇ БАЗИ ТЕКСТИЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ

О.Б.НАУМОВ – к.е.н., доцент,
Херсонський ДТУ

Відродження економіки України не можливе без погодженого розвитку промислового та сільськогосподарського виробництва.

Недостатня обґрунтованість концепцій, стратегій та моделей розвитку більшою мірою відображається на економічно слабшій ланці системи – сільському господарстві, яке є збитковим в умовах ринку України і тим більше у відношенні до світової системи ринку.

Протягом усієї історії у економіці країни аграрний сектор виконував роль донора. Штучно створений у соціалістичний період диспаритет цін на промислову та сільськогосподарську продукцію і зараз відкидає сільськогосподарське виробництво у сферу неефективних навіть на внутрішньому ринку країни.

Пріоритетність розвитку аграрного сектора економіки визначена державною політикою України [1]. У кожній країні стратегія та механізм проведення аграрної реформи має свої особливості, які у найбільшій мірою відповідали б особливостям даної країни. Визначенню перспектив та пріоритетних напрямів розвитку сільського господарства України присвячені праці вітчизняних економістів [2, 3]. При цьому, домінуюча роль за своїм значенням відводиться зерновому виробництву. Але сільське господарство також є базою розвитку галузей виробництва непродовольчих товарів. В українській економіці створені закінчені виробничі цикли, що мають можливість випускати продукцію з використанням власної сільськогосподарської сировини і яким сьогодні недостатньо приділено уваги у економічній літературі. Такою галуззю є текстильна промисловість, яка ще зберегла кадровий потенціал, основні фонди, які не були повною мірою занедбані через специфіку обладнання, науковий та освітній потенціал.

У легкій промисловості намітилися позитивні зрушення, так у 2001 р. обсяги випуску продукції зросли на 13,8 % порівняно з попереднім роком. Зріс випуск лляних та бавовняних тканин, трикотажних виробів, костюмів, брюк, курток, сорочок, постільної білизни. На фоні цього зростання все актуальніше постає проблема забезпечення промислового виробництва сировиною. Ця стаття присвячена визначенню проблем та перспектив розвитку сировинної бази текстильних підприємств. Метою дослідження є обґрунтування пріоритетів створення спеціалізованих господарств з метою забезпечення сталого розвитку сировинної бази тексти-

льної промисловості.

Вирощування технічних культур та вівчарство, що забезпечують цю галузь сировиною, з 90-х років минулого століття прийшли у занепад. Але в останні роки намітилася позитивна тенденція до збільшення обсягів виробництва лляного волокна. У 2001р. зросло виробництво лляного волокна до 12,3 тис.т., що на 48,9 % більше, ніж у попередньому році.

Вирощування льону на території України має вікові традиції, причому повне визрівання, а звідси і якість луб'яних волокон вища, ніж на кліматично більш холодній території Росії. Звідси нижча витратність виробництва. Використання потенціалу наукових розробок може забезпечити конкурентоспроможність льону не тільки на внутрішньому, а й на світовому ринку. Високоякісні лляні вироби, особливо національного характеру, дуже високо цінуються через специфічні переваги льону – високу міцність та гіроскопічність.

Щоб економіка сільськогосподарського виробництва льону була самодостатньою, є необхідним вирішення головного завдання – точний розрахунок витрат у альтернативних технологічних процесах.

Виробництво вовни в Україні за 2001 р. зменшилося і становило 3248 т., що на 4,5% менше, ніж у 2000р. Вівчарство стало неефективним через відсутність попиту на вовняне волокно з боку промислових підприємств. Так, АТ “Чексіл”, яке за потужністю може забезпечувати не тільки Україну, а й значні експортні потреби, закуповує вовняне волокно за кордоном, що збільшує ціну продукції.

Вівчарство на території України також має глибокі історичні коріння. Наявність крупнішого наукового центру степового тваринництва – інституту Асканія-Нова, надає можливість використовувати для розвитку найбільш стійкі та перспективні у кліматичних умовах України породи овець. Відтворення та розвиток поголів'я овець повинні бути обґрунтованими передусім чергу економічно, відповідно зі світовим виробництвом; по-друге, повинна бути врахована спеціалізація вовняного текстильного виробництва. Слід сказати на користь вовняних текстильних підприємств, що за якістю тканини, навіть в сучасних несприятливих умовах, можуть конкурувати з такою ж продукцією світового ринку. Отже, треба довести до світового рівня ефективність виробництва, тобто співвідношення вигод та витрат.

Оздоровлення та розвиток льонарства та вівчарства не потребує великих капіталовкладень. Треба створити економічні основи привабливості їхнього розвитку, тобто створити можливість гарантованого збуту.

Таке завдання не можна виконати без регулювання з боку держави. Таким чином, необхідні спеціальні програми, що міститимуть тарифне митне регулювання надходження вовни з-за кордону з прогнозом зменшення обсягів імпорту до мінімуму або навіть до повного забезпечення текстильних підприємств власною сировиною.

Відновлення повного технологічного ланцюга “сільське господарство – первинна обробка – текстильне підприємство” повинне бути правильно

осмислене з урахуванням того, що ринкові перетворення та економічна криза послабили процеси оновлення, розоривши льонарські та вівчарські господарства.

Виходячи зі швидкості відтворення, започаткувати розвиток виробництва льону та вовни можна за порівняно короткий період – 2-3 роки як у комплексних господарствах, так і на основі приватного підприємництва.

Розвиток текстильної промисловості повинен йти переважно шляхом створення специфічних товарів, які не мають аналогів поза ринком України та містять здобутки культури та мистецтва українського народу. Таким чином текстильна промисловість може активно використовувати нішову стратегію входження у світовий ринок. Головним завданням сьогодні постає створення ефективної системи вітчизняних технологій на базі ефективних в Україні видів сільськогосподарського виробництва та пов'язаного з ним промислового виробництва.

У ринковій економіці основним стимулом для товаровиробника є прибуток. Тому проблема вибору для кожного підприємства найбільш доцільного виробничого напрямку (спеціалізації) набуває особливого значення. Адже у нових умовах господарювання воно тільки тоді зможе успішно функціонувати, коли буде самоокупатися та самофінансуватися. Цього можна досягти за умови високоефективного господарювання.

Сприятливі можливості для цього відкриває спеціалізація. Вона дозволяє господарству найбільш раціонально використати природні умови, матеріальні та грошові ресурси, досягнення НТП, впроваджувати індустриальну технологію, наукову організацію виробництва і таким чином максимізувати кількість високоякісної продукції та мінімізувати витрати на її виробництво. На ринку виграє той, хто створює якісну продукцію із порівняно низькими витратами, тому ринок концентрує увагу на найбільш вигідному асортименті відповідно до спеціалізації.

Спеціалізація сільського господарства є загальною закономірністю НТП, яка притаманна усім країнам з високим рівнем розвитку виробничих сил. Так, у США 93 % фермерських господарств є вузькоспеціалізованими, тобто отримують більше половини свого доходу від якої-небудь однієї галузі, а решта – 7 % ферм – нараховують виробництво товарів 2-3 галузей, питома вага яких займає у грошових доходах майже 90 %. У Канаді спеціалізованими є близько 90 % ферм, а у Японії їх питома вага складала у 1977 р. – 77 %. Спеціалізовані господарства переважають і в країнах ЕС. [4]

Високий рівень спеціалізації у західних країнах пояснюється тим, що вона не тільки відкриває найбільш сприятливі можливості для використання природних умов, а й сприяє розвитку переробних підприємств на місцях, вертикальній інтеграції виробництва, надає кращі можливості для реалізації досягнень НТП, підвищує рівень кваліфікації кадрів.

Однією з основних причин низької продуктивності сільського господарства в Україні є її багатогалузевий характер. Багатогалузева структура сільськогосподарського виробництва приводить до того, що сільське

господарство не має можливості придбати та раціонально використовувати повний набір необхідної сільськогосподарської техніки для механізації усіх галузей, а промисловість не має можливості забезпечити цей набір. За тією ж причиною воно не може впровадити індустріальну технологію та мати достатню кількість висококваліфікованих фахівців.

Спеціалізація вирішує ці протиріччя, оскільки передбачає концентрацію факторів виробництва в обмеженій оптимальній кількості галузей або стадій у кожному господарстві, супроводжується їх переводом на промислову основу, сприяє впровадженню індустріальних технологій. Це своєю чергою веде до суттєвого збільшення обсягів виробництва продукції та зменшення її собівартості, підвищення рентабельності виробництва та створює умови самофінансування.

Спеціалізація – це проблема темпів розвитку, сталості та ефективності сільського господарства, його інтенсифікації, кардинального підйому продуктивності праці у галузі, прискорення соціально-економічного розвитку країни. Саме завдяки спеціалізації та раціонального використання промислового потенціалу можливе забезпечення товарами на світовому рівні.

В Україні питома вага спеціалізованих господарств у їхній загальній кількості складає близько 18 %. Спеціалізовані господарства діють в основному у тваринництві, буряківництві та вирощуванні зернових [4]. Спеціалізація сільського господарства на технічних культурах відсутня через розпад зв'язків між сільським господарством та текстильною промисловістю в Україні. Припинила існування спеціалізація й у вівчарстві.

Розвиток та сталість цих видів спеціалізації стримується недосконалістю методичного забезпечення системи планування, економічного стимулювання, управління, бажанням зменшення підприємницького ризику, інертністю мислення та звичкою вести багатогалузеве господарство, на якому сформувалося ціле покоління фахівців сільського господарства.

Організація фермерських господарств у теперішній час проводиться, в основному, на принципі безвідходності виробництва з метою економії ресурсів. Це обумовлено відсутністю повного технологічного ланцюга “сільське господарство – первинна переробка – промислова обробка – торгівля”. Тому фермери прагнуть створити внутрішній технологічно замкнений цикл виробництва товарів.

В Херсонській області за підтримки Державного інноваційного фонду України (сьогодні Державна інноваційна компанія України) проводився експеримент зі створення комплексного багатогалузевого безвідходного господарства, що включає в себе: зернове господарство, тваринництво, переробні технології та канали збуту. Основними проблемами такого господарства, за результатами експерименту, є нестача досвідчених фахівців у всіх сферах виробництва і в тому числі у збуті товарів. При цьому важливо, що замкнутість циклу дозволяє вижити господарству на внутрішньому ринку України, однак висока ефективність, технічна оснаще-

ність праці, культура та якість виробництва відсутні з точки зору світового ринку.

Експеримент показав, що підприємство, сягнувши певного рівня розвитку, зіткнулося з проблемою нестачі капіталу для подальшого розширення виробництва. Подальший розвиток такого господарства стримується невеликими масштабами підприємства та неможливістю концентрувати значний капітал, необхідний для розвитку виробництва. Отже, тиражування такого досвіду можливе тільки, якщо суспільством поставлена мета стосовно виживання та забезпечення потреб внутрішнього українського ринку.

З наведеного вище можна зробити висновки, що з метою підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва текстильної сировини в Україні необхідно прискорити формування у господарствах вузьковиробничої спеціалізації з обмеженою кількістю культивованих культур, де раціонально використовуються матеріальні та власні фінансові ресурси, професіоналізм господаря або колективу, досягається висока товарність виробництва. Створення спеціалізації сільського господарства під сировинну базу наявних переробних та текстильних підприємств дозволяє не тільки забезпечити промисловість сировиною, а й скоротити процес виробництва у часі та позбутися посередницького механізму постачання сировини.

Створення спеціалізованих сільськогосподарських підприємств з виробництва текстильної сировини потребує подальшого дослідження у напрямках розміщення підприємств, формування регіональних та галузевих програм, методичного забезпечення оцінки ефективності процесів розвитку в галузі.

Література:

1. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» № 1529/99 від 3 грудня 1999р. // Урядовий кур'єр. – 1999. – 15 грудня. – № 235. – С. 5-6.
  2. Янків М.Д. Організаційно-економічні механізми розвитку і функціонування АПК України. Автореф. дис. д-ра.е.наук: 08.07.02 / Інститут економіки НАН України. – К., 2000. – 37 с.
  3. Юрчишин В., Сахацький М. До проблеми відродження сільського господарства України // Економіка України. – 1999. - №1. – С. 66-71.
- Кузняк Б. Специалізація сільського господарства в умовах ринкової економіки. // Економіка України. – 1999. - №4. – С. 53-59.